

اختلال «فزون کنشی» قرار می‌دهند. و معتقدند این ناآرامی ظاهراً قابل مهار کردن نیست و باعث می‌شود کودک نتواند حرکات خود را کنترل کند و سبب اختلال در توجه کودک و تمرکز پیدا کردن روی یک موضوع می‌شود. در این صورت است که کودک، دقت لازم را ندارد و علاقه‌ها و رغبت‌های او متنوع و متغیر می‌شود. و به هر چه که از اطراف او قرار دارد بسیار حساس است. افکار و اندیشه‌هایی که در ذهن کودک می‌گذرد، به سرعت تغییر می‌کند. جلوه این تغییر سریع فکر و اندیشه در قالب رفتار و عمل ظاهر می‌شود و رفتار کودک، پراکنده و متغیر می‌شود. و فعالیت‌های کودک درهم و برهم و گاهی اوقات بیش از اندازه متنوع خواهد شد. رفتار این کودکان غالباً هیجانی است. آن‌ها کم‌تر به نتیجه اعمال و کارهایشان می‌رسند. یعنی کارهای خود را ناتمام رها می‌کنند و به نتیجه نهایی نمی‌رسانند.

نکته مهم و قابل ملاحظه این است که

● با تشکر از مشاور محترم که این فرصت را در اختیار من قرار داد. فرزند ۷ ساله دارم «بی‌قرار است»، «در جای خود بسند نمی‌شود»، «به همه چیز دست می‌زند»، «اصلاً حرف گوش نمی‌کند» بعضی وقت‌ها احساس می‌کنم «دچار حواس پرتی شده است» و «گیج است» برای مثال، در درس‌های خود، فکر می‌کنم، «اگر پیش‌تر دقت می‌کرد، نتیجه بهتری می‌گرفت» در منزل، دائم «از این ستون به آن ستون می‌پرد»، لطف کنید بفرمایید با این کودک چگونه باید رفتار کنم؟

■ مشاور: روان‌شناسان این‌گونه اختلالات را، ناآرامی و بی‌نظمی روانی - حرکتی آشکار می‌نامند و تحت عنوان

دیدار با

مشاور آشنا

کودکان بی‌قرار و شلوغ

زیر نظر: محمدرضا احمدی

آنچه گفته شد، لزوماً نشانه یک نوع اختلال نیست بلکه رفتارهای فوق، گاهی در کودکان سالم و به هنجار نیز مشاهده می‌شود. مثلاً از بعضی کودکان دو سه ساله یا بزرگتر، حرکاتی هیجانی و به اصطلاح انفجاری صادر می‌شود و دقت آن‌ها کم است ولی این علایم و رفتارها گاهی کودک را به اکتشافات و تجربه‌های جدید راهنمایی می‌کند. بنابراین والدین نباید به محض مشاهده این‌گونه رفتارها و نشانه‌ها، فوراً کودک خود را به این اختلال «فزون کنش» متهم کنند و باید تشخیص آن را به مشاوران و روان‌شناسان واگذار کنند.

● با این فرض مشکل اینجاست که از کجا بدانیم، رفتار این کودک بهنجار است یا نابهنجار؟ و چه ملاکی برای تشخیص آن دو وجود دارد؟

■ مشاور: بله برای تمیز این هیجانات رفتاری بهنجار و نابهنجار باید به سه

ویژگی مهم و اصلی توجه کرد که عبارتند از:
۱- ویژگی اول این کودکان این است که آن‌ها دچار مشکل «توجه» هستند. مثلاً کودک در منزل نمی‌تواند به خواسته‌ها و راهنمایی‌های دیگران - والدین، برادر و خواهر خود - پاسخ مناسب بدهد. کودک نمی‌تواند آن درخواست را به پایان ببرد و آن را ناتمام رها می‌کند. یا در بازی با هم سن و سالان خود نمی‌تواند از قوانین و قواعد بازی گروهی تبعیت کند. کودک به گفته‌های دیگر همبازی‌های خود گوش نمی‌دهد. نشانه وجود این مشکل در کودکان در پیش از دبستان در قالب فعالیت‌های بیش از اندازه متنوع، نمایان می‌شود. در کودکان بزرگتر و نوجوانان به این شکل ظاهر می‌شود که آن‌ها نمی‌توانند آرام بگیرند و یک جا بند شوند. وظایف محوله را نمی‌توانند به انجام برسانند. دستورالعمل‌های دیگران را اجرا نمی‌کنند و کارها را «سره‌م‌بندی» می‌کنند.

۲- دومین ویژگی این کودکان، هیجانی بودن رفتارهای آن‌هاست. مثلاً این کودکان به سؤالاتی که از آن‌ها می‌شود، عجولانه پاسخ می‌دهند. حتی قبل از پایان یافتن طرح سؤال، پاسخ می‌دهند. این کودکان به جای دیگران، به توضیح مطلب می‌پردازند. در فعالیت‌های گروهی تاب و تحمل این را ندارند که منتظر بمانند تا نوبت به آن‌ها برسد. در کلاس در خلال درس، صحبت معلم خود را قطع می‌کنند. و در موقع کار که باید سکوت را مراعات کنند، توجه نمی‌کنند.

باعث به وجود آوردن این اختلال می‌شود اشاره شود. روان‌شناسان به ۴ علت برای این اختلال اشاره کرده‌اند که عبارتند از:

الف: در پاره‌ای از کودکان این اختلال ممکن است ناشی از ضربه‌ای باشد که در دوران قبل به سیستم اعصاب او وارد شده است همان‌طور که ممکن است ناشی از حالت اضطرابی به وجود آمده در گذشته، باشد. چون ناراحتی‌های روانی کودکان بیش‌تر در قالب تظاهرات جسمانی نمایان می‌شود و روان‌شناسان معتقدند بیش‌تر کودکانی که به این مشکل - فزون‌کنشی یا بیش‌فعالی - دچارند، کودکانی بوده‌اند که قبلاً روی آن‌ها عمل جراحی انجام گرفته است و یا کودکانی هستند که والدین آن‌ها قبلاً از همدیگر جدا شده‌اند و یا تفرقه‌های خانوادگی قبلی، آن‌ها را مبتلا به اضطراب کرده است و اکنون در قالب حرکات و رفتارهای بیش از اندازه، ظاهر می‌شود.

ب: در پاره‌ای دیگر از کودکان، آن‌ها به صورت مادرزادی، دچار رفتارهای هیجانی و به اصطلاح انفجاری هستند. و موقعی که والدین و یا مربیان آن‌ها، سخت‌گیری‌های بیش از اندازه می‌کنند و از کودکان، خواسته‌ها و انتظارات بیش از حد دارند، ممکن است این نوع رفتارهای کودک به شکل مرضی تبدیل شود. یعنی کودک را به حالت بیش‌فعالی یا فزون‌کنشی بیشتری که نابهنجار است، سوق دهد و آن حالت را تثبیت کند.

نوجوانان مبتلا به این اختلال قبل از آن‌که کاری را که شروع کرده‌اند به پایان برسانند، خود را با کار دیگری سرگرم می‌کنند.

۳- سومین ویژگی این کودکان، بیش از اندازه بودن حرکات و رفتارهای آنان است که در اصطلاح از آن به فزون‌کنشی یا بیش‌فعالی تعبیر می‌کنند. مثلاً «در جای خود بند نمی‌شوند»، «اطاق را روی سر خود می‌گذارند»، «در کلاس می‌دوند» «ناآرامی می‌کنند»، «به همه چیز دست می‌زنند»، «در جایی که نشسته‌اند خود را تکان می‌دهند و به خود پیچ و تاب می‌دهند»

● جناب مشاور! با تشکر بفرمایید علل و عوامل این رفتارهای نابهنجار چه چیزهایی هستند؟

مشاور: پس از تشخیص ویژگی‌های این اختلالات رفتاری، باید به علل و عواملی که

ج: عامل سومی که برای این‌گونه حرکات بیان شده، این است که بعضی کودکان احساس گنهکاری می‌کنند و برای این‌که خود را تنبیه کنند به رفتارهای خطرناک و تحریک‌آمیز مبادرت می‌کنند و یا بی‌قراری می‌کنند و شلوغ کاری می‌کنند تا اطرافیان او را سرزنش و تنبیه کنند. در واقع، کودک برای تنبیه کردن خود به این‌گونه رفتارها و حرکات بیش از اندازه روی می‌آورد.

د: و بالاخره می‌توان چهارمین علت اختلال فزون‌کنشی را در وجود یک اضطراب دائمی در کودک جستجو کرد. کودکی که دچار یک نوع اضطراب همیشگی است - حال آن اضطراب به هر علتی که باشد - برای مقابله با آن اضطراب و رسیدن به آرامش، اقدام به یک سری اعمال و کارهایی می‌کند که ما آن را بی‌قراری و ناآرامی و کمبود توجه کودک، می‌خوانیم. یعنی بدین وسیله اضطراب کودک در قالب رفتار و حرکات زیاد او تجلی پیدا می‌کند و اینجاست که ما باید در پی یافتن آن اضطراب دائمی موجود در کودک باشیم.

● بسیار سپاسگزارم، آخرین سوال که باقی می‌ماند این است که راه درمان چیست، والدین چه کاری برای درمان این رفتارهای نابهنجار کودکان کنند؟

مشاور: اولاً همان‌طور که در بخش علل این اختلال بیان شد، علل این اختلال - فزون‌کنشی - متفاوت و متعدد است. بنابراین، نمی‌توان برای درمان آن صرفاً از یک روش درمانی سود جست. و بر اساس درجه وخامت این اختلال و بر اساس چگونگی برخورد اطرافیان با این کودکان، از روشهای مختلف، بهره گرفت. بخصوص که منشأ و علت این اختلال نقش اساسی و تعیین‌کننده‌ای در تعیین روش درمان خواهد داشت. ثانیاً همان‌طور که در مرحله تشخیص اختلال بی‌قراری و فزون‌کنشی بیان شد با مشاهده چند علامت از نشانه‌های ذکر شده، نمی‌توان بلافاصله برچسب اختلال فزون‌کنشی را به کودکی بچسبانیم. بلکه باید زیر نظر متخصصین فن به وجود یا عدم آن پی ببریم، در درمان این اختلال نیز نمی‌توان بدون مشاوره گرفتن از اهل فن و بر اساس بعضی شنیدنی‌ها و خواندنی‌ها و گفته‌های افراد غیر مسئول و ناآگاه، به درمان این اختلال و یا سایر اختلالات روانی پرداخت بلکه باید با مشاوره مستقیم با کارشناسان مجرب در پی اصلاح و درمان بود.

